

Monitor exportkredietverzekeringen 2023

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Financiële resultaten.....	4
2.1	Nieuw aangegane verplichtingen.....	4
2.2	Premies, schade en recuperaties.....	5
2.3	Vergoeding ADSB en prioriteitsprojecten.....	6
2.3.1	Data Access	6
2.3.2	Anti-omkopingsbeleid.....	7
2.3.3	Woo-procedure	7
2.3.4	Net zero	7
2.3.5	Versterken synergie ekv met bredere beleidsterreinen Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)	7
2.4	Risicovoorziening	7
2.5	Ontwikkelingen toegevoegde waarde van de ekv 2015 t/m 2021	8
3	Samenstelling portefeuille	8
3.1	Sectoren.....	11
3.2	Groene transacties.....	11
3.3	Mkb	12
4	Maatschappelijk verantwoorde ekv	12
4.1	Milieu- en sociale beoordeling van aanvragen	12
4.2	Transparantiebeleid	13
4.3	Anti-omkopingsbeleid en compliance	14
4.4	Sustainable Development Goals (SDG's)	14
5	Vergroening.....	15
5.1	COP26-beleid	15
5.2	Evaluatie Groene Label ADSB	17
5.3	Flankerend beleid	17
6	Internationale beleidsontwikkelingen	18
6.1	Raadswerkgroep voor exportkredietenexportkredieten.....	18
6.2	Modernisering <i>Arrangement</i>	18
6.3	ECG-common approaches	18
7	Afwikkeling COVID-19-maatregelen.....	19

1 Inleiding

De exportkredietverzekering (ekv) dekt betalingsrisico's af die het Nederlandse bedrijfsleven loopt bij exporttransacties en buitenlandse investeringen. Door deze risico's te verzekeren, worden exporttransacties mogelijk gemaakt die de private verzekeringsmarkt niet kan of wil dekken. Met dit instrument worden geen investeringen of subsidies verstrekt, maar worden betalingsrisico's gedekt, waar een premie tegenover staat. De ekv verzekert betalingsrisico's die de private verzekeringsmarkt niet kan of wil verzekeren, veelal omdat het over het algemeen om grote transacties met een lange looptijd gaat, en vaak in landen met een hoog risicoprofiel. Een voorbeeld van een verzekerde transactie is de bijdrage van een Nederlands bedrijf dat grote kranen ontwerpt, bouwt en installeert op windturbine installatie schepen. Op 31 december 2023 bedroegen de verplichtingen van de Staat vanuit de ekv 17,9 miljard euro.

De staatssecretaris van Financiën (Fiscaliteit & Belastingdienst) en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) zijn beleidsverantwoordelijk voor de ekv. Zij stellen de voorwaarden vast waarbinnen de uitvoerder, Atradius Dutch State Business (ADSB), ekv-verzekeringen namens de Nederlandse staat mag verstrekken. ADSB publiceert jaarlijks aanvullend aan de ekv-monitor een jaaroverzicht. Ook publiceert ADSB op haar website actuele informatie over producten en verstrekte polissen.¹

Deze jaarlijkse ekv-monitor biedt een gedetailleerd overzicht van financiële, beleidsmatige en operationele ontwikkelingen, waaronder financiële resultaten, portefeuilleontwikkelingen, governance, vergroening van de ekv, internationale ontwikkelingen, en de afwikkeling van Covid-19-maatregelen. Dit is de 6^e (jaarlijkse) ekv-monitor die met de Tweede Kamer wordt gedeeld.

¹ Zie: [Website ADSB](#)

2 Financiële resultaten

De financiële resultaten van de ekv worden verantwoord op Begroting IX (Financiën) in het Jaarverslag 2023.² De ekv genereert inkomsten en uitgaven. De inkomsten bestaan uit de ontvangen premie en recuperaties. De uitgaven bestaan uit de schade-uitkeringen aan bedrijven en banken en de vergoeding voor ADSB voor het uitvoeren van de ekv. In internationaal verband is afgesproken dat de ekv op middellange termijn kostendekkend moet zijn. In een enkel jaar kan er sprake zijn van een tekort, maar deze moet door overschotten in andere jaren worden opgevangen. Om deze schommelingen over de jaren heen op te vangen beschikt de ekv over een eigen risicovoorziening. Tabel 1 en 2 geeft een overzicht van het financiële beeld van de ekv van 2019 tot 2023. Deze posten worden nader toegelicht in de volgende paragrafen.

Tabel 1. Financieel beeld ekv 2023 – ontvangsten en uitgaven (in miljoen euro)

	2019	2020	2021	2022	2023
Nieuw aangegane verplichtingen per jaar	4.762	7.831	7.268	4.478	3.689
Premie-inkomsten	63	82	81	135	76
Schades	185	22	209	69	119
Recuperaties	154	29	42	97	60
Risicovoorziening	441	509	465	586	692

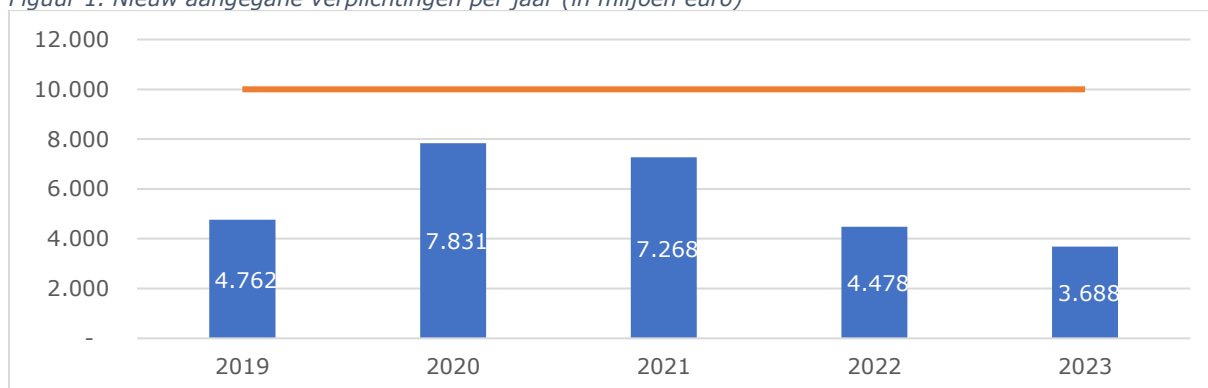
Tabel 2. Financieel beeld ekv 2023 – uitstaande verplichtingen eind december 2023 (in miljard euro)

	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen, polissen	10,8	10,0	10,3	13,3	12,9
Verplichtingen, dekkingstoezeggingen	5,6	8,8	11,6	5,5	5,0

2.1 Nieuw aangegane verplichtingen

De ekv kent een garantieplafond van 10 miljard euro per jaar. Dit is het administratieve maximum voor nieuwe juridische verplichtingen die de Staat kan aangaan in een jaar. Dit maximum omvat de juridische verplichtingen voor afgegeven polissen en dekkingstoezeggingen (dt, de voorloper van een polis), waarbij de Staat niet meer onder de verplichting uit kan wanneer de exportovereenkomst in werking treedt.

Figuur 1. Nieuw aangegane verplichtingen per jaar (in miljoen euro)

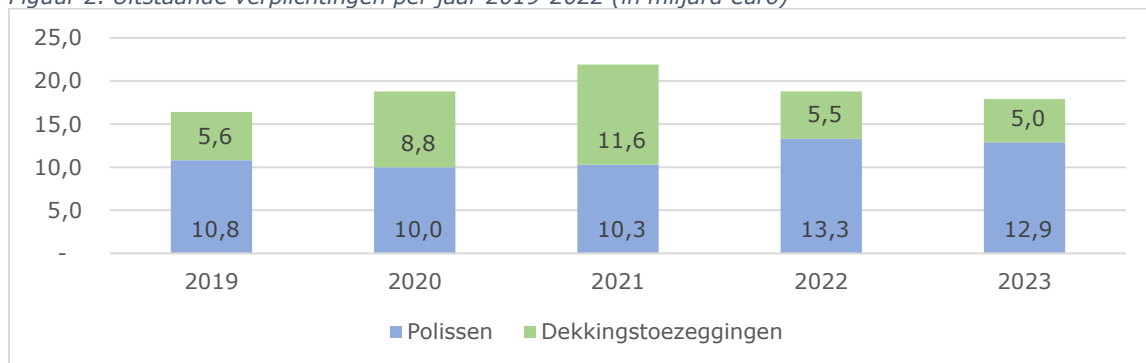
² Kamerstukken II 2023/2024 36 560-IX-I (Jaarverslag en Slotwet Ministerie van Financiën en Nationale Schuld 2022)

Figuur 1 illustreert de benutting van de ruimte onder het garantiëplafond per jaar tussen 2019 en 2023. Hierbij valt op dat de benutting schommelt. De benutting schommelt omdat de ekv een vraaggestuurd instrument is. Een enkele of een klein aantal omvangrijke polissen en dt's kan al een grote schommeling veroorzaken.

De afgegeven polissen en dt's maken onderdeel uit van de ekv-portfolio. Echter kunnen afgegeven dt's lang blijven openstaan voordat deze een polis worden of komen te vervallen. Zo kan een bedrijf dat een dt heeft ontvangen en zich ingeschreven heeft voor een opdracht, deze opdracht uiteindelijk niet gegund krijgen. De dt komt dan te vervallen. Met een dt heeft een bedrijf zekerheid dat als een exportovereenkomst in werking treedt, de gevraagde dekking wordt verstrekt. Ongeveer 50% van de dt's wordt uiteindelijk een polis.

Figuur 2 geeft de totaal uitstaande verplichtingen weer van de ekv per jaar. Uit de figuur blijkt in 2023 sprake van een lichte daling ten opzichte van voorgaande jaren, zowel qua verplichtingen in vorm van polissen als verplichtingen in vorm van dt's. Dit komt mogelijk door een dalende vraag in 2023, dt's uit het voorgaande jaar kunnen zijn vervallen, of relatief veel polissen zijn verstrekt waarbij de Staat uit het risico loopt. Hoewel de uitstaande verplichtingen zijn afgenomen, is het aantal nieuwe transacties afgesloten in 2023 wel gestegen. Dit kenmerkt een duidelijke verschuiving waarbij een steeds groter aandeel van nieuwe (relatief) kleinere mkb-transacties elk jaar, en minder grote (fossiele) transacties. Een uitsplitsing van het portfolio en meer informatie over het aandeel van mkb-transacties staan in paragraaf 3.1 en 3.3.

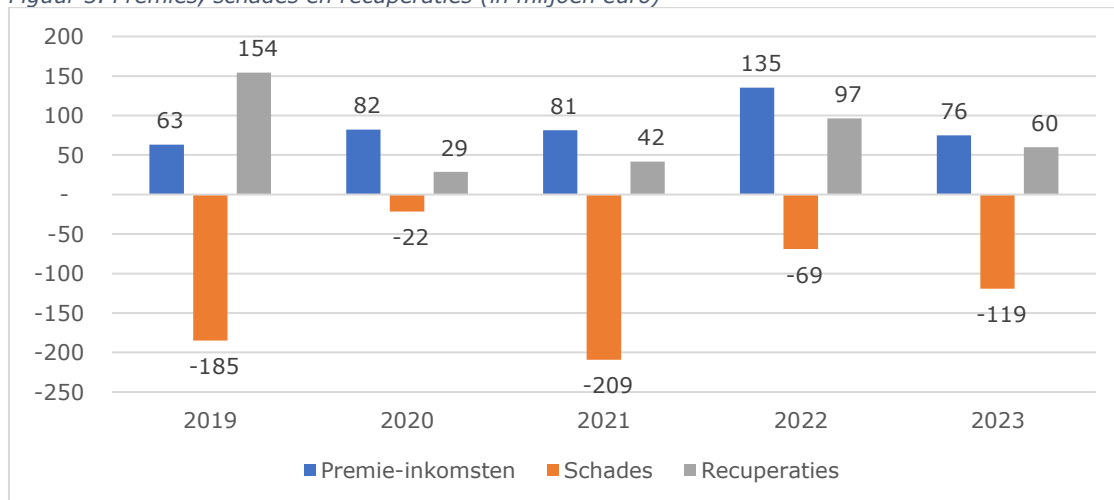
Figuur 2. Uitstaande verplichtingen per jaar 2019-2022 (in miljard euro)

2.2 Premies, schade en recuperaties.

De Staat heeft in 2023 76 miljoen euro aan premies ontvangen voor de afgegeven polissen. Figuur 3 laat over de tijd flinke schommelingen zien in premieontvangsten.

Figuur 3. Premies, schades en recuperaties (in miljoen euro)

Figuur 3 laat tevens de ontwikkeling in schades zien. Schades ontstaan wanneer de debiteur van de verzekerde transactie niet betaalt aan het Nederlandse bedrijf of een financier. In 2023 heeft de Staat 119 miljoen euro aan schade uitgekeerd. Wanneer de Staat schade uitkeert, neemt het de vordering over op een debiteur. Hierna gaat uitvoerder ADSB over tot recuperatie, het terughalen van de schade waaronder het opvragen van een mogelijk onderliggend onderpand. In 2023 is op deze manier 60 miljoen euro gerecupereerd. De verhaling van schade gaat over vele jaren en is daarmee moeilijk te voorspellen.

Er is een onderscheid te maken tussen voorlopige schade en een definitieve schade. Na het uitkeren van de schade, probeert de Staat zo lang mogelijk te recupereren. De Staat kan immers langer wachten op het geld dan een private partij. Zolang het innen van de vorderingen nog mogelijk wordt geacht, wordt een schadezaak niet definitief afgesloten. Wanneer het restant van de vordering als oninbaar wordt aangemerkt, bijvoorbeeld als een debiteur failliet is gegaan, wordt een schadezaak gesloten en wordt daarmee definitief. Ook in dit geval zorgt de samenstelling van de ekv-portefeuille voor uitschieters. Zo kan een enkele grote schadezaak de cijfers relatief sterk beïnvloeden.

Wanneer de debiteur een publieke entiteit is, dan loopt het recuperatie proces via de Club van Parijs.³ Er worden dan via de Club van Parijs terugbetalingsregelingen getroffen. In 2023 is er aan de exporteurs van drie publieke debiteuren, Zambia, Sri Lanka en Ghana, schade uitgekeerd. Deze schade-uitkeringen werden voor 2023 al voorzien, omdat deze drie landen al vóór aanvang 2023 in non-betaling waren. Met deze landen wordt via de Club van Parijs binnen het Common Framework⁴ gewerkt aan het overeenkomen van een terugbetalingsregeling. Met Zambia (Nederlands aandeel 84 miljoen euro) is in oktober 2023 een eerste overeenkomst voor terugbetaling, een Memorandum of Understanding (MoU) overeengekomen, waarmee betalingstermijnen uitgesteld worden tot de periode 2037 – 2043 tegen relatief lage rentes. Eind november is een principeakkoord bereikt met Sri Lanka (Nederlands aandeel 320 miljoen euro) en in januari 2024 met Ghana (Nederlands aandeel 44 miljoen euro). Voor beide landen worden details momenteel uitgewerkt, waarna een MoU zal worden ondertekend.

2.3 Vergoeding ADSB en prioriteitsprojecten

ADSB ontvangt zowel een vaste als variabele vergoeding voor de uitvoering van de ekv. In 2023 heeft ADSB in totaal 20,2 miljoen euro ontvangen. De variabele vergoeding is deels afhankelijk van het behaalde kasresultaat. Daardoor heeft ADSB een financiële prikkel om zoveel mogelijk verzekeringen af te sluiten, zonder daarbij overmatige financiële risico's te lopen. Daarnaast hangt de hoogte van de variabele vergoeding af van de mate waarin ADSB de vooraf gemaakte afspraken met de Staat heeft behaald. Samen met ADSB worden doelstellingen opgesteld voor het aantal aanvragen en uitreikingen van mkb- en groene-transacties. In 2023 is de doelstelling van 15% groei ten opzichte van het voorgaande jaar, met name op groene transacties niet volledig gehaald. Dit resulteerde daarmee in een lagere variabele vergoeding. Daarnaast kan ADSB een vergoeding ontvangen op basis van behaalde resultaten op specifieke projecten. In 2023 zijn afspraken met ADSB gemaakt over een vijftal projecten, die worden hieronder kort toegelicht.

2.3.1 Data Access

Het Data Access-project betreft het ontwerpen van een management informatie systeem, waardoor het ministeries van Financiën direct toegang heeft tot informatie over de ekv-portefeuille. In 2022 is dit prioriteitsproject van start gegaan en in 2023 is gewerkt aan de uiteindelijke implementatie van het systeem.

³ Internationale informele groep van publieke crediteuren die bemiddelt tussen kredietverstrekende landen en landen die deze verstrekte kredieten niet of nauwelijks kunnen terugbetalen.

⁴ Een internationaal mechanisme voor het herstructureren van publieke schulden.

2.3.2 Anti-omkopingsbeleid

De herziening van het anti-omkopingsbeleid, op basis van de beleidsevaluatie uit 2022, is afgerond. Het herziene anti-omkopingsbeleid is per 1 mei 2024 geïmplementeerd en van kracht geworden. Het herziene beleidsdocument is, na uitgebreide consultatie met stakeholders en het maatschappelijk middenveld, gepubliceerd op de website van ADSB.⁵ In paragraaf 4.3 wordt verder ingegaan op het anti-omkopingsbeleid.

2.3.3 Woo-procedure

Het projectdoel is het realiseren van een heldere procedure en rolverdeling voor het opvolgen van Woo-verzoeken. Hierbij is in 2023 aandacht besteed aan het inrichten van een procedure voor Woo-verzoeken tussen ADSB en FIN/BZ, inclusief het opstellen van een Woo-werkinstructie en trainen van ADSB-personeel.

2.3.4 Net zero

In 2022 heeft ADSB in het kader van een prioriteitsproject over net zero een eerste verkenning gedaan naar een eventuele net zero klimaataanpak voor de ekv. Een dergelijke klimaataanpak kan op basis van wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen richting geven aan een transitie pad voor de ekv-faciliteit. ADSB heeft in 2023 dit project wederom doorgezet als prioriteitsproject. Hiertoe voert ADSB momenteel onderzoek uit naar de effecten en uitvoeringsaspecten van een mogelijke toekomstige klimaat neutrale ekv-portefeuille. Dit doet zij in samenwerking met en op advies van een externe consultant. Daarbij kijkt ADSB ook naar de ontwikkelingen van klimaat strategieën van andere publieke exportkredietverzekeraars. Daarnaast werkt ADSB momenteel aan de ontwikkeling van een methodiek voor het meten van de CO2-voetafdruk van de ekv-faciliteit. Dit doet ADSB in samenwerking met en op advies van een externe consultant.

2.3.5 Versterken synergie ekv met bredere beleidsterreinen Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)

Dit project had als doel het verkrijgen van beter inzicht in en begrip van beleidssynergie tussen de ekv en de belangrijkste doelstellingen van het ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS), en een stevigere integratie van de ekv in het door het ministerie van BZ aangestuurde handel-bevorderende netwerk. Met dit traject werd het ekv-instrumentarium steviger onder de aandacht gebracht bij handelsmissies en het postennet.

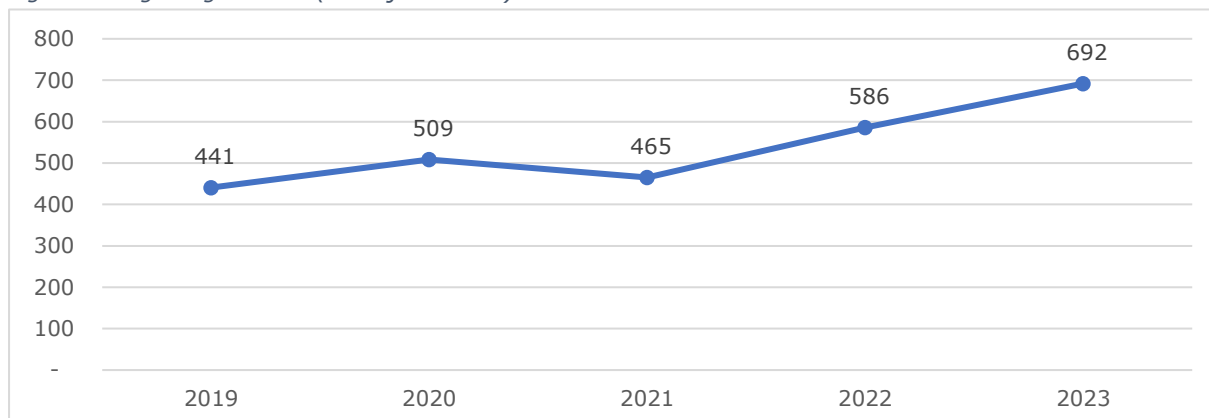
2.4 Risicovoorziening

In navolging van het nationale garantiekader voor risicoregelingen is een begrotingsreserve voor de ekv tot stand gekomen. Deze reserve fungeert als een buffer om de budgettaire schommelingen in de uitgaven en inkomsten op te vangen. De reserve wordt aangevuld met ontvangen premies en recuperaties, terwijl onttrekkingen voortkomen uit definitieve schades en uitvoeringskosten van ADSB. Definitieve schades, ook wel netto-schades genoemd, ontstaan als resultaat van uitgekeerde voorlopige schades minus geïnde provenu. Aanvankelijk zijn schade-uitkeringen voorlopig, aangezien ADSB namens de Staat tracht de schade te recupereren. Enkel wanneer recuperatie niet haalbaar blijkt, wordt de uitgekeerde schade als definitief beschouwd en onttrokken uit de begrotingsreserve.

Figuur 4 laat de omvang van de begrotingsreserve zien. Het valt op dat deze, met uitzondering van 2021, afgelopen jaren geleidelijk is toegenomen. Ook in 2023 is de begrotingsreserve toegenomen en deze stond ultimo 2023 op 692 miljoen euro.

⁵ <https://atradiusdutchstatebusiness.nl/nl/nieuws/atradius-dsb-verstevigt-anti-omkopingsbeleid.html>

Figuur 4. Begrotingsreserve (in miljoen euro)

2.5 Ontwikkelingen toegevoegde waarde van de ekv 2015 t/m 2021

Met de beantwoording van de Kamervragen inzake de Beleidsdoorlichting van artikel 5 begroting IX: Exportkredietverzekeringen, -garanties en Investeringsgaranties⁶, heb ik uw Kamer toegezegd om de achterliggende oorzaken van de afname van de absolute bijdrage van de ekv aan het bbp, als berekend door het CBS, verder te onderzoeken. De gemiddelde toegevoegde waarde lag volgens het CBS op een lager niveau in de periode 2015 t/m 2021 vergeleken met de periode 2010 t/m 2014.⁷ De beleidsdoorlichting benoemde al een aantal mogelijke oorzaken voor de afname, zoals incidentele factoren, conjuncturele ontwikkelingen, sectorale verschuivingen en een afname van de gemiddelde omvang van transacties.

Om meer inzicht te krijgen op de oorzaken, heb ik de data van ADSB en berekeningen door het CBS nader onderzocht. Uit analyse blijkt dat het incidentele en conjuncturele karakter van de ekv, waardoor omvangrijke transacties tot stand komen of juist uitblijven, een grote rol speelt bij de absolute afname van de gemiddelde toegevoegde waarde over de periode 2015 t/m 2021 ten opzichte van de periode hiervoor. Oorzaken zijn met name de uitschieters in de jaren 2015, 2018, 2019, 2020 en 2021. In de jaren 2015 en 2018 zijn er een aantal verschillende omvangrijke orders gevallen, terwijl in de jaren 2019, 2020 en 2021 orders juist zijn uitgebleven door de coronacrisis (de jaren 2020-2021) en incidentele factoren. Het gemiddelde verzekerde contractbedrag (gecorrigeerd voor het Nederlands bestanddeel) over de periode 2016-2021 is 1,8 miljard. In 2015 was het verzekerde contractbedrag (gecorrigeerd voor het Nederlands bestanddeel) meer dan dubbel zo hoog dan het periodiek gemiddelde, en in de jaren 2019, 2020 en 2021 was het verzekerde bedrag circa de helft van het periodiek gemiddelde. In 2022 lag het verzekerde Nederlandse bestanddeel van het totale contractbedrag weer op het niveau van de jaren 2016-2017. Deze bevinding ondersteunt de bevinding dat er in de periode 2019-2021 geen sprake is van een structureel dalende trend, maar dat het fluctuerende ekv-verzekerde contractbedrag per jaar grotendeels gedreven is door conjuncturele en incidentele factoren.

3 Samenstelling portefeuille

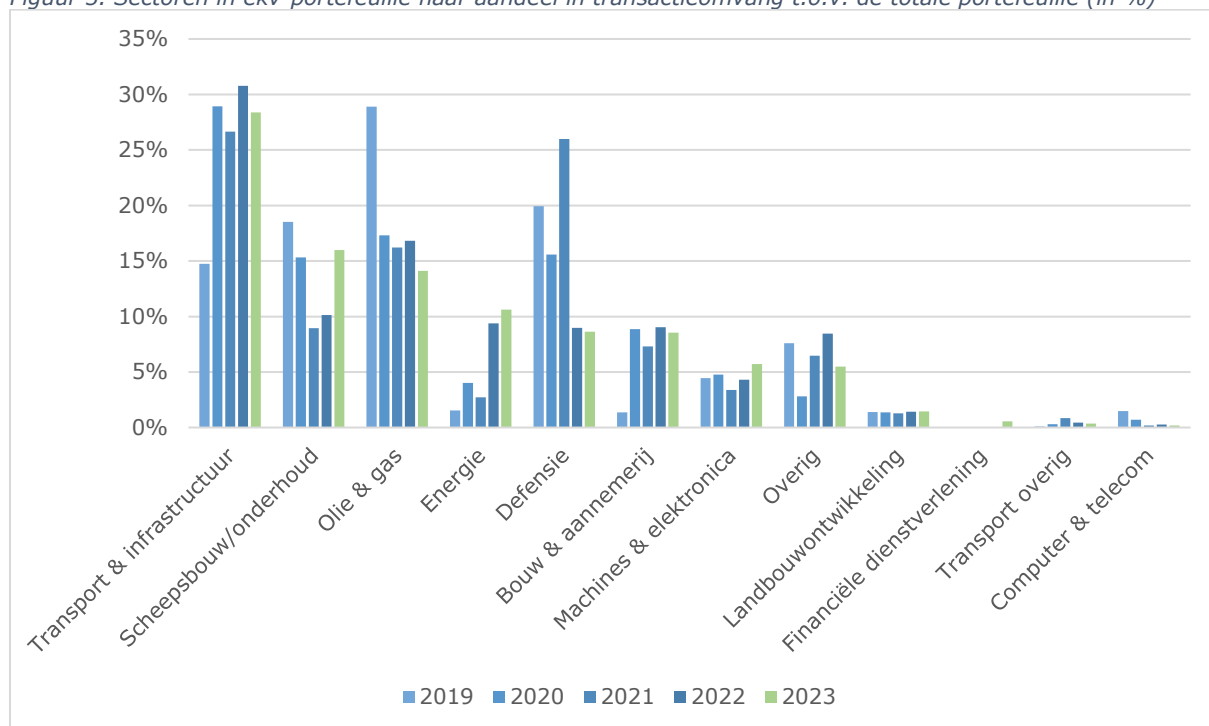
Binnen de ekv-portefeuille bestaat een grote verscheidenheid aan Nederlandse bedrijven die verschillende instrumenten gebruiken voor hun internationale handels- en dienstenverkeer. Zo bestaat de portefeuille uit een aantal grote projecten van een select aantal grote bedrijven en daarnaast voor een groot deel uit middelgrote en kleine projecten van kleinere bedrijven. Binnen de portefeuille worden groene en mkb-transacties speciaal gemerkt en gemonitord. Veranderingen

⁶ Kamerstukken II 2023/24, 31 935, nr. 86

⁷ Het jaarlijkse gemiddelde aan verdiensten dankzij de ekv was over de periode 2010 t/m 2014 1,566 miljard euro. Over de periode 2016 t/m 2021 was dit 1,211 miljard euro.

in de portefeuille zijn ook zichtbaar door veranderend beleid, zoals het stoppen met ekv-steun aan nieuwe fossiele energiesectorprojecten waardoor deze langzaam uit de portefeuille verdwijnen (zichtbaar in figuur 5).

Figuur 5. Sectoren in ekv-portefeuille naar aandeel in transactieomvang t.o.v. de totale portefeuille (in %)

Tabel 3. Nieuwe groene en mkb transacties (in aantallen)

	2022	% van totaal	2023	% van totaal
Groen	48	39%	58	43%
Mkb	49	40%	60	44%
Totaal polissen	123		135	
(In miljoen euro)	2022	% van totaal	2023	% van totaal
Groen	473,8	10%	1.110,5	41%
Mkb	210,3	4%	87,3	3%
Totaal polissen	4.934,8		2.680,0	

Ter illustratie van de verscheidenheid van de projecten die binnen worden ondersteund door de ekv worden 5 projecten in box 1 nader omschreven.

Box 1. Uitgelichte transacties in het jaar 2023

Torrefactie-apparatuur voor India. Een bedrijf uit Ruurlo levert torrefactie-apparatuur aan India om biomassa en organische reststromen om te zetten in biobrandstoffen en andere hoogwaardige eindproducten. Dit proces, dat plaatsvindt in een zuurstofvrije omgeving, verhoogt de dichtheid en calorische waarde van de biomassa en verlaagt het vochtgehalte. De getorrifeerde producten kunnen worden gebruikt in energiecentrales of om bio-kerosine, bio-methanol en groene waterstof te produceren. De transactie is derhalve als donkergroen geclassificeerd.

Laboratoriumapparatuur voor Gambia. Een bedrijf uit Tholen richt zich op de inkoop, levering en installatie van apparatuur voor projecten die worden gefinancierd door organisaties zoals ontwikkelingsbanken en NGO's. De klantenkring van dit bedrijf bestaat voornamelijk uit organisaties zoals de Verenigde Naties, de Wereldbank, het European Development Fund en andere NGO's. Met EKV-steun heeft het bedrijf laboratoriumapparatuur geleverd aan Gambia.

Een aardappelverwerkingslijn in Turkije. Vijf Nederlandse exporteurs leveren verschillende onderdelen en machines voor een aardappelverwerkingsproces. In deze transactie worden voor elke exporteur een separate overeenkomst opgesteld. De bedrijven trekken gezamenlijk op voor de bouw van deze nieuwe fabriek en maken zo samen voedselverwerking mogelijk.

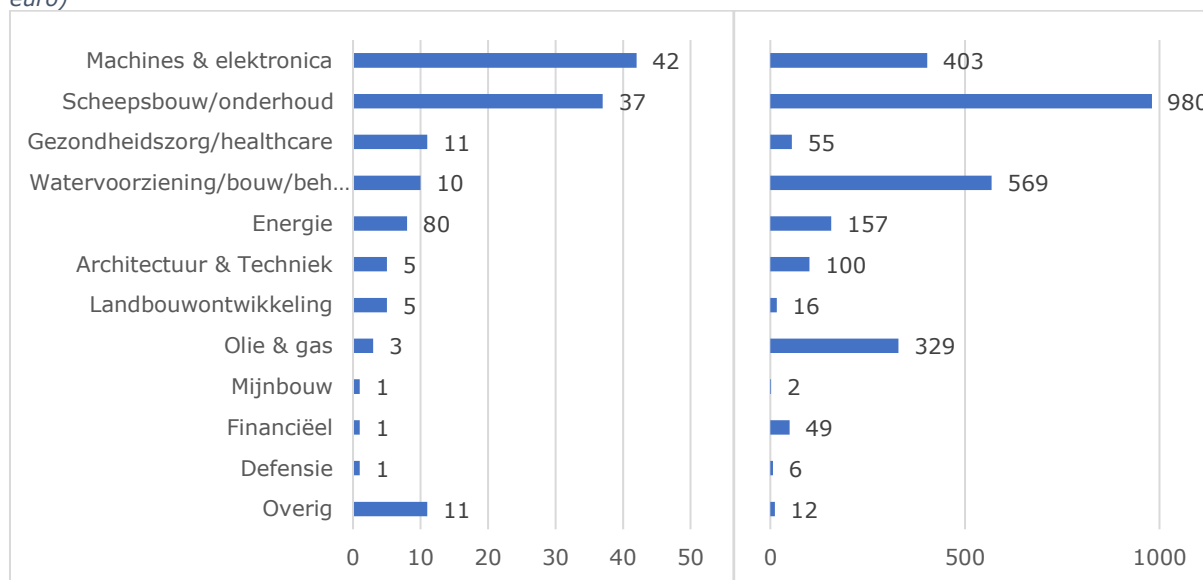
Duurzame initiatieven in Griekenland Een Nederlands bedrijf heeft groen licht gekregen voor de verzekering van de bouw van biogascentrales in Griekenland, die hernieuwbare energie zullen produceren uit landbouwafval. De biogascentrales zullen hernieuwbare energie opwekken uit landbouwafval afkomstig van de lokale gemeenschap. De reststroom van het energieproces is weer geschikt als meststof en zal daarom worden gebruikt in de landbouw van het omliggende gebied, waardoor het een circulair project is.

Toonaangevende leverancier voor windenergieprojecten In samenwerking met een Noors bedrijf levert een Nederlands bedrijf de bouwkransen voor een installatieschip voor windmolens. Door middel van de groendekking heeft deze internationale combinatie (is dit een gangbaar om te zeggen, internationale combinatie?) schepen in het buitenland ingekocht waarna het Nederlands bedrijf - gespecialiseerd in het ontwerpen en bouwen van zware constructie-installaties zoals offshore kranen - de schepen geschikt maakt voor de installatie van de steeds hoger wordende windturbines.

3.1 Sectoren

De nieuwe transacties afgesloten in 2023 komen voornamelijk uit de machine- en elektronica-sector en de scheepsbouwsector. Figuur 6 laat zien dat deze twee sectoren ruim de helft van de in totaal 135 nieuwe polissen voor hun rekening nemen. Deze sectoren illustreren het specifieke karakter van de Nederlandse export en het type goederen waarvoor de ekv nodig is. Het betreft sectoren met grote kapitaalgoederen die moeilijk op de private markt te verzekeren zijn.

Figuur 6. Nieuwe polissen per sector (absolute aantallen) & Waarde van nieuw verstrekt polissen (in miljoen euro)

Met de nieuw verstrekte polissen in afgelopen jaren verbreedt de ekv-portefeuille zich wat verzekerde sectoren betreft. Zo zet de daling van het aandeel van fossiele energiesectortransacties als onderdeel van de totale portefeuille, geïllustreerd in figuur 5, gestaag door. Via het COP26-beleid van de ekv is steun aan de fossiele energiesector per 1 januari 2023 beëindigd, behoudens beperkte en duidelijk gedefinieerde uitzonderingen. De reden dat deze nog niet helemaal uit de portefeuille zijn, is omdat de al bestaande transacties tot het einde van de vaak veeljarige polis in stand blijven. Verder valt op dat door de aanzienlijke toename van transacties met schepen in 2023 ten opzichte van voorgaande jaren, het aandeel van deze transacties in de totale portefeuille ook is gestegen van 10% naar 16%.

3.2 Groene transacties

In de Rijksbegroting wordt gerapporteerd over het aantal mkb- en groene- transacties. In 2023 was opnieuw groei zichtbaar in het aantal nieuwe polissen ten opzichte van het behaalde resultaat in 2022. Dit resulteerde in 2023 in 58 groene polissen, een stijging van 21% ten opzichte van 2022. Binnen het Groene Label van ADSB wordt een onderscheid gemaakt tussen drie variaties: lichtgroen, middelgroen en donkergroen.

Ook het aandeel van de groene polissen in het totaal aantal nieuwe transacties steeg opnieuw van 22% in 2021 en 39% in 2022, naar 43% in 2023. Hoofdstuk 4 gaat verder in op de vergroening van de ekv en beschrijft een aantal specifieke casussen.

Tabel 4. Realisatie subcategorieën groene transacties en aandeel van groene transacties t.o.v. aantal transacties in één jaar

Categorie	2021	% van totaal	2022	% van totaal	2023	% van totaal
Lichtgroen ⁸	10	8,1%	17	13,8%	18	13,3%
Middelgroen ⁹	5	4,1%	13	10,6%	17	12,6%
Donkergroen ¹⁰	9	7,3%	18	14,6%	23	17,0%
Totaal groen	24	20%	48	39%	58	43%
Totaal aantal transacties	123		123		135	

3.3 Mkb

Naast groene transacties is ook het mkb een beleidsprioriteit. De ekv beschikt over liquiditeitsverruimende producten waarvan met name het Nederlandse mkb gebruik maakt. Ook bij deze classificatie is jaar-op-jaar groei zichtbaar in het absolute aantal mkb-transacties. In 2023 waren 60 van de in totaal 135 verzekerde transacties voor rekening van het mkb, dat is een stijging van 22% ten opzichte van 2022. Ook is duidelijk uit tabel dat het aandeel van mkb in de nieuwe transacties steeds verder toeneemt van 28% in 2021 en 40% in 2022, naar 44% in 2023.

Tabel 5. Realisatie mkb-transacties en aandeel van mkb-transacties t.o.v. aantal transacties in één jaar

Categorie	2021	% van totaal	2022	% van totaal	2023	% van totaal
Mkb-transacties	35	28%	49	40%	60	44%
Totaal aantal transacties	123		123		135	

4 Maatschappelijk verantwoorde ekv

4.1 Milieu- en sociale beoordeling van aanvragen

Als uitgangspunt voor de ekv geldt dat er geen transacties met onaanvaardbare negatieve effecten voor mens, dier of milieu in verzekering worden genomen. Indien sprake is van negatieve effecten dan moeten deze conform internationale standaarden voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) voorkomen, gecompenseerd of gemitigeerd worden. Het Nederlandse milieu- en sociale beleid voor de ekv bestaat uit internationale en nationale kaders. Internationale kaders zijn de zogenaamde *Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence* (Common Approaches), het milieu- en sociale *due diligence* kader van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).¹¹ De *IFC Performance Standards* en de *World Bank Group Environmental, Health and Safety Guidelines* vormen daarbij het inhoudelijk toetsingskader.¹² Deze kaders zijn vertaald naar het Nederlandse beleidskader.¹³

⁸ Lichtgroen: transacties of projecten die leiden tot efficiënter gebruik van natuurlijke hulpbronnen of niet direct klimaat gerelateerd zijn (beperking van de voetafdruk).

⁹ Middelgroen: transacties en projecten waarin stappen worden gezet in het bestrijden van klimaatverandering en haar impact (bridging towards 2050).

¹⁰ Donkergroen: transacties en projecten die bijdragen aan het bestrijden van klimaatverandering en haar impact (2050 proof).

¹¹ Recommendation of the Council on Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social *Due diligence* (The "Common Approaches"). Te raadplegen via: [Website OECD](#).

¹² IFC, *Performance Standards on Environmental and Social Sustainability*, 2012, January 1.

IFC, *Environmental, Health, and Safety (EHS) Guidelines*, April 30.

¹³ Mvo beleidsdocument voor exportkredietverzekeringen, Atradius Dutch State Business, te raadplegen via: [Website ADSB](#).

Aanvullend daarop heeft Nederland ook een beleidsverklaring mensenrechten en een beleidsverklaring dierenwelzijn opgesteld.¹⁴

De milieu- en sociale adviseurs van ADSB voeren altijd een screeningsonderzoek op milieu- en sociale aspecten uit voor elke ekv-aanvraag. Daarnaast volgt ADSB ook het nationale 'gevoelige sectoren-beleid', wat waarborgt dat transacties in bepaalde sectoren, zoals bijvoorbeeld de intensieve veeteelt en de bagger- of chemische-industrie, altijd onderworpen worden aan een aanvullende milieu- en sociale beoordeling. De omvang van de aanvullende beoordeling hangt af van het verwachte risicoprofiel van het te beoordelen project.

Uit een onafhankelijke evaluatie in 2021 bleek dat het mvo-beleid voor de ekv effectief is in het voorkomen van het verzekeren van transacties met onaanvaardbare risico's voor mens, dier en milieu. Wel deden de onderzoekers enkele aanbevelingen om de opdracht zo effectief mogelijk te blijven uitvoeren.¹⁵ Het kabinet heeft alle aanbevelingen uit de evaluatie omarmd en is in 2022 gestart met de implementatie hiervan. De daaruit volgende herziening van het mvo-beleidsdocument is in 2023 afgerond. Het herziene beleidsdocument is na een stakeholderconsultatie in september 2023 gepubliceerd op de website van ADSB.¹⁶

De belangrijkste beleidswijziging is dat ADSB sinds 1 januari 2022 alle hoog risico projecten (categorie A) monitort na afgifte van de polis. Voor de monitoring maakt ADSB gebruik van een breed scala aan bronnen, waaronder het ambassadenetwerk, input van het maatschappelijk middenveld en onafhankelijke consultants. In het kader van monitoring hebben de milieu- en sociale adviseurs van ADSB in 2023 ook zelf projecten in de Malediven en de Filipijnen bezocht. Ter plaatse controleert ADSB of het project zich aan de gemaakte afspraken houdt en spreken zij met lokale stakeholders. Op deze manier wenden ADSB en de Staat ook na de afgifte van een polis hun invloed aan om een positieve impact te hebben op het project en de projectomgeving. In 2023 heeft een consultant een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar monitoring van het luchthavenproject in de Filipijnen. Uit de conclusies van het onderzoek, die op 3 juli 2023 met de Tweede Kamer zijn gedeeld, blijkt dat het monitoringsproces robuust en adequaat is ingericht.¹⁷ Op deze wijze kan het project de uitvoering van de vereiste milieu en sociale maatregelen intensief volgen en adequaat reageren als er verbeteringen nodig zijn.

In 2023 is verder opvolging gegeven aan de aanbevelingen uit de onafhankelijke review naar de veiligheidssituatie van het LNG-project in Mozambique.¹⁸ Zo zijn de interne procedures aangescherpt en is er een werkinstructie voor de beoordeling van de veiligheidssituatie bij het beoordelen van ekv-aanvragen opgesteld. De beoordeling van veiligheidsrisico's is daarmee grondig verankerd in het acceptatieproces.

4.2 Transparantiebeleid

Een transparante werkwijze en open communicatie met belanghebbenden is een belangrijk onderdeel bij de uitvoering van de ekv. Daarom zijn het mvo-beleidsdocument en overige beleidsverklaringen gepubliceerd op de website van ADSB.¹⁹ Ook worden stakeholders via openbare consultatierondes gevraagd om mee te denken over beleidswijzigingen. Conform internationale afspraken publiceert ADSB voor de hoog risico projecten (de zgn. categorie A-projecten) ten minste dertig dagen vóór afgifte van een polis informatie over het project op hun website. Hiermee wordt

¹⁴ Beleidsverklaring mensenrechten, Atradius Dutch State Business, te raadplegen via: [Website ADSB](#).

Beleidsverklaring dierenwelzijn, Atradius Dutch State Business, te raadplegen via: [Website ADSB](#).

¹⁵ Kamerstukken II 2021/22, 26 485 nr. 380

¹⁶ Mvo beleidsdocument voor exportkredietverzekeringen, Atradius Dutch State Business, te raadplegen via: [Website ADSB](#).

¹⁷ Kamerstukken II 2022/23 26 485, nr. 425

¹⁸ Kamerstukken II 2022/23, 26 485, nr. 407

¹⁹ Transparantiebeleid ADSB, te raadplegen via: [Website ADSB](#).

aan derden de mogelijkheid geboden om tijdens de uitvoering van de milieu- en sociale beoordeling kennis te nemen van het project en relevante informatie te delen met ADSB.

Het transparantiebeleid is in 2022 herzien en na consultatie op 1 januari 2023 geïmplementeerd. Het herziene beleidsdocument is gepubliceerd op de website van ADSB. De belangrijkste beleidswijziging is dat ADSB per 1 januari 2023 na afgifte van polis voor alle hoog risico projecten (categorie A en B) de hoofdpunten van de milieu- en sociale beoordeling online publiceert.²⁰ Om te waarborgen dat het transparantiebeleid wordt nageleefd en ook actueel blijft, zal het in 2025 het beleid worden geëvalueerd.

4.3 Anti-omkopingsbeleid en compliance

De herziening van het anti-omkopingsbeleid op basis van de beleidsevaluatie uit 2022 is recentelijk afgerond. Het herziene anti-omkopingsbeleid is per 1 mei 2024 van kracht gegaan. Het beleidsdocument is na consultatie met stakeholders en het maatschappelijk middenveld gepubliceerd op de website van ADSB.²¹

Het anti-omkopingsbeleid dient ertoe om het risico op omkoping te beoordelen en om het risico op omkoping door een Nederlandse exporteur/aanvrager te voorkomen. Het evaluatierapport van de externe consultant Partner in Compliance concludeerde in 2022 dat het anti-omkopingsbeleid was aangescherpt, maar dat nadere uitwerking vereist was.²² Het evaluatierapport bevatte een omvangrijk aantal aanbevelingen.

Belangrijkste wijziging betrof de invoering van een helder risico-acceptatiebeleid. Door een gestructureerde aanpak kunnen omkopingsrisico's tijdig worden geïdentificeerd en geanticipeerd. Omkopingsrisico's worden voortaan getoetst volgens risicocategorieën en een daarop afgestemde risicobeoordeling. Indien uit de risico-inventarisatie blijkt dat er sprake is van een risico-indicator, doet ADSB verder onderzoek. Ook heeft ADSB onderzoeksprocedures verder verbeterd, zoals de agentenbeoordeling. Daarnaast is conform de aanbevelingen een functiescheiding binnen de compliance beoordeling binnen ADSB ingericht. Dit houdt in dat verhoogde risico's door de compliance-desk worden beoordeeld en de underwriting teams de risico-inventarisatie uitvoeren. De functiescheiding waarborgt de onafhankelijke toetsing van risico's. Aanvullend heeft ADSB in 2023 verder ingezet op de verbetering van kennis en bewustwording op het vlak van compliance door middel van terugkerende trainingen van de medewerkers. Tot slot is er een meldingsprocedure opgesteld richting relevante opsporingsinstanties in het geval van vermoedens van omkoping.

Het nieuwe anti-omkopingsbeleid, dat in 2024 is geïmplementeerd, zal in 2026 worden geëvalueerd om de naleving te waarborgen en indien nodig te actualiseren. Nederland zet zich verder internationaal in voor standaardisatie van het anti-omkopingsbeleid voor exportkredietverzekeraars binnen de OESO, om het internationaal gelijkwaardig speelveld te borgen.

4.4 Sustainable Development Goals (SDG's)

Sinds 2019 rapporteert ADSB jaarlijks over de potentiële impact van de ekv (inclusief het Dutch Good Growth Fund (DGGF) en het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)) op de 17 SDG's van de Verenigde Naties. Uit de rapportage over het jaar 2023 blijkt dat de ekv zowel een positieve als een negatieve impact heeft op verschillende SDG's.

²⁰ Publicatie A- en B projecten, te raadplegen via: [Publicatie A- en B-projecten | Atradius DSB \(atradiusdutchstatebusiness.nl\)](https://atradiusdutchstatebusiness.nl)

²¹ [Atradius DSB versterkt anti omkopingsbeleid \(atradiusdutchstatebusiness.nl\)](https://atradiusdutchstatebusiness.nl)

²² Kamerstukken II 2022/23, 36 200, nr. 11

De positieve bijdrage in 2023 is het meest zichtbaar in SDG-9 (industrie, innovatie en infrastructuur) met 78 transacties en een volume van bijna 1,5 miljard euro. Hierop volgend hebben SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie) en SDG-13 (klimaatactie), in zowel het aantal transacties als het volume, is de grootste positieve bijdrage geleverd. Hierbij is sprake van een stijging ten opzichte van de voorgaande jaren. Dit is enerzijds te herleiden naar de toename van het aantal groene transacties met duurzame (energie)oplossingen en anderzijds naar het uitsluitingsbeleid op fossiele energiesectortransacties.

SDG-12 (verantwoorde consumptie en productie), SDG-13 (klimaatactie) en SDG-14 (leven in het water) tonen de hoogste negatieve bijdrage van verzekerde transacties. Dit is te verklaren door het industriële karakter van de sectoren waarin de meeste onderliggende kapitaalgoederen en diensten zich bevinden. Zo worden negatieve impacts toegewezen aan deze SDG's wanneer het onder meer de agrarische sector, energiesector of constructiesector in de ontvangende landen betreft.

5 Vergroening

Net als in voorgaande jaren heeft het kabinet ook in 2023 ingezet op de vergroening van de ekv-portefeuille. De energietransitie vergt immers een drastische opschaling van mondiale investeringen in schone energie en de ekv-faciliteit kan hierin een rol spelen. De inzet van het kabinet bestond in 2023 uit grofweg drie pijlers. Ten eerste heeft het kabinet ingezet op het ondersteunen van zoveel mogelijk groene exporttransacties. Door groene transacties en innovatieve technologieën te stimuleren met afgifte van een ekv, wil het kabinet ook in de toekomst kennis, banen en het Nederlandse concurrentievermogen veiligstellen. Ten tweede heeft het kabinet via het COP26-beleid per 2023 ekv-steun aan de fossiele energiesector beëindigd, behoudens beperkte en duidelijk gedefinieerde uitzonderingen. Ook heeft het kabinet in EU en OESO verband ingezet op het bevorderen van groene exporttransacties middels de ekv-faciliteit, in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs. Zo is de *Arrangement*²³ gemoderniseerd. Onderstaande paragrafen lichten deze ontwikkelingen toe.

5.1 COP26-beleid

Per 1 januari 2023 is het COP26-beleid voor de ekv ingegaan.²⁴ Daarmee is behoudens beperkte en duidelijk gedefinieerde uitzonderingen nieuwe ekv-dekking voor de internationale fossiele energiesector beëindigd. Daarnaast komen nieuwe transacties volgens eerder beleid sinds 2021 niet in aanmerking voor ekv-dekking wanneer deze gerelateerd zijn aan de winning, het transport en/of de verwerking van steenkool. Een uitputtende lijst van alle uitsluitingen voor ekv-dekking, de uitzonderingen, en de reikwijdte van het COP26-beleid, is te vinden op de website van ADSB.²⁵

Voor het internationale speelveld voor Nederlandse bedrijven is het van belang dat zoveel mogelijk landen het COP26-verklaring tekenen. Inmiddels hebben 41 overheden en instituties de COP26-verklaring ondertekend. Tijdens de COP28 klimaatconferentie voegden Noorwegen en Australië zich bij de groep landen die hun exportsteun aan de fossiele energiesector in het buitenland beëindigen.

In het kader van transparantie wordt in de ekv-monitor gerapporteerd over alle fossiele energiesectortransacties die een ekv-dekking ontvangen, met daarbij een toelichting of deze transacties onder de uitzonderingen of onder de overgangperiode van het COP26-beleid vallen.²⁶ In 2023 is in totaal op zes fossiele energiesectortransacties ekv-dekking afgegeven, zoals te zien in tabel 6. Hiervan kreeg één transactie doorgang op grond van de overgangperiode uit het COP26-

²³ De *Arrangement* is het regelgevend kader voor exportkredietondersteuning tussen verschillende OESO-landen.

²⁴ Kamerstukken II 2023/24, 31 793, nr. 230

²⁵ De uitsluitingslijst te raadplegen op de website van ADSB:
<https://brochures.atradiusdutchstatebusiness.nl/uitsluitingslijst-ekv/>.

²⁶ Zoals toegezegd in Kamerstukken II 2023/24, 31 793, nr. 413

beleid. Deze transactie betrof een *Floating Production Storage and Offloading (FPSO)* voor een olieveld in Brazilië voor een bedrag van 340 miljoen euro.²⁷ De overgangperiode liep af op 31 december 2023. Verder zijn in 2023 drie transacties verzekerd onder de uitzonderingsgrond voor specifieke vaar- en voertuigen ten behoeve van ondersteunende diensten voor bestaande fossiele infrastructuur, met verzekerde waarden van 9,9 miljoen euro, 6,2 miljoen euro en 1,9 miljoen euro. Ook is één transactie verzekerd onder de uitzonderingsgrond van verbetering van de milieuprestatie, veiligheid, of gezondheid, met een verzekerde waarde van 3,3 miljoen euro. Het gaat om een 'mobile LNG gas station'. In de fossiele waardeketen is dit een downstreamtransactie, en valt hierdoor onder reikwijdte van de COP26-verklaring.

Begin 2024 is een eerste evaluatie uitgevoerd van het COP26-beleid door een onafhankelijke consultant. In de evaluatie is gekeken naar het internationaal gelijkwaardig speelveld. Het onderzoeksrapport is meegestuurd als bijlage bij de begeleidende brief bij de ekv-monitor.

Tabel 6. Afgegeven ekv-dekking op fossiele energiesectortransacties gedurende 2023

Beschrijving²⁸	Exporteur	Maximale Schadevergoeding	Type	Uitzonderingsgrond
<i>Delivery of a FPSO - FPSO Almirante Tamandaré will be used to further develop the Búzios oil field in Brazil</i>	SBM Offshore	339.803.460 USD	Oil, upstream	Aanvraag is ingediend vóór 31 december 2022 en valt binnen de overgangperiode
<i>Delivery of two ships</i>	Damen Customer Finance	9.852.746 EUR	Oil, upstream	Uitzondering specifieke vaar- en voertuigen ten behoeve van ondersteunende diensten voor bestaande fossiele infrastructuur
<i>Delivery of a Fast Crew Supplier</i>	Damen workboats	1.937.165 EUR	Oil, upstream	Uitzondering specifieke vaar- en voertuigen ten behoeve van ondersteunende diensten voor bestaande fossiele infrastructuur
<i>Delivery of a mobile LNG gas station</i>	Liqaal bv	1.398.562 EUR	Oil & gas, downstream	In de fossiele waardeketen is dit een downstreamtransactie, en valt hierdoor buiten de reikwijdte van het COP26-beleid
<i>Supply of 12 vacuum trucks (5 EcoVacs, 7 CycloVacs) and 2 building tractors</i>	Koks Industries	3.310.782 EUR	Oil & gas, midstream	Uitzondering verbetering van de milieuprestatie en/of veiligheid en/of gezondheid
<i>Delivery of a ship</i>	Damen Customer Finance	6.128.552 EUR	Oil, upstream	Uitzondering specifieke vaar- en voertuigen ten behoeve van ondersteunende diensten voor bestaande fossiele infrastructuur

²⁷ Kamerstukken II 2023/24, 26 485, nr. 413

²⁸ ASDB publiceert ex-ante informatie over afgegeven polissen, zie <https://atradiusdutchstatebusiness.nl/nl/>.

5.2 Evaluatie Groene Label ADSB

ADSB classificeert transacties als 'groen' via het Groene Label. In 2023 heeft de Staat aan ADSB de opdracht gegeven om het Groene Label door een externe consultant te laten evalueren. Eerder is toegezegd om de resultaten van en aanbevelingen uit de evaluatie van het Groene Label te delen.²⁹

De doelstelling van de evaluatie was om inzicht te krijgen in de relevantie, uitvoering en bruikbaarheid van het Groene Label in vergelijking met de meest recente ontwikkelingen van externe, internationale raamwerken. Ook was de doelstelling om verbeterpunten te identificeren met betrekking tot de toepassing en inhoud van het Groene Label. De consultant heeft hiertoe een technische analyse gedaan en een vergelijking gemaakt tussen het Groene Label en andere kaders zoals de EU-taxonomie. Uit de evaluatie zijn een aantal verbeterpunten gekomen, waarvan de belangrijkste het afschaffen van de drie tinten groen om verwarring te voorkomen. Ook heeft de consultant geadviseerd om de definities uit te breiden ter verduidelijking van de gebruikte terminologie in het Groene Label, alsmede het publiceren van een begeleidingsdocument en een tutorial. De aanbevelingen zijn overgenomen en ADSB is in 2024 aan de slag gegaan met de implementatie van deze aanbevelingen, en zal in 2024 verduidelijken welke aanbevelingen zijn opgevolgd.

5.3 Flankerend beleid

De overheid wil exporteurs, binnen de geldende kaders, zo goed mogelijk faciliteren in de transitie van fossiel naar groen. In het kader hiervan heeft het kabinet flankerend beleid geïmplementeerd. Na eerder al een "Groendekking" te hebben geïntroduceerd en de risicobereidheid te hebben verhoogd voor bepaalde groene transacties, zijn in 2023 verdere stappen gezet:

- Nederland heeft zich internationaal ingezet voor soepelere voorwaarden. Zo is dankzij de Nederlandse inzet zijn de internationale regels voor exportkredietverzekering, de *Arrangement*³⁰, gemoderniseerd. De regels zijn soepeler zijn geworden en exporttransacties die als groen kwalificeren kunnen profiteren van nog gunstigere voorwaarden, zoals afbetalingstermijnen tot 22 jaar en flexibelere terugbetalingsschema's.
- De definitie van exporteur is verbreed, waardoor buitenlandse ondernemingen nu ook in aanmerking komen voor ekv-producten wanneer Nederlandse bedrijven in voldoende mate betrokken zijn.
- ADSB biedt tijdens handelsmissies, wanneer er kansen liggen, proactief kredietlijnen aan voor terugkerende kopers.
- De faciliteit die vaste rentetarieven aanbiedt (de Commercial Interest Rate Reference, CIRR) is geflexibiliseerd en sinds begin 2024 in deze nieuwe vorm van kracht. In de bijbehorende Kamerbrief wordt hier nader op ingegaan.

Daarnaast is er een pilot opgezet voor de inzet van de ekv voor kritieke grondstoffen en groene waterstof. Deze pilot sluit aan bij de Nationale Grondstoffenstrategie³¹ en de bredere strategie op energie en groene waterstof³². Het heeft als doel de rol te verkennen die de ekv kan spelen bij deze grondstoffen. Dit betekent dat er op een strategisch belang, case-by-case basis bekeken wordt of dekking mogelijk is bij de import voor leveringszekerheid. Naast deze pilot wordt - in het lopende traject naar de herziening van het ekv-mandaat - de mogelijkheid voor de inzet van de ekv voor sleuteltechnologieën nog onderzocht.

²⁹ Kamerstukken II 2023/24, 31 935, nr. 86

³⁰ De *Arrangement* is het regelgevend kader voor exportkredietondersteuning tussen verschillende OESO-landen.

³¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/22/voortgangsrapportage-nationale-grondstoffenstrategie>

³² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/05/08/kamerbrief-inzake-energiediplomatie-en-motie-erkens>

6 Internationale beleidsontwikkelingen

6.1 Raadswerkgroep voor exportkredieten/exportkredieten

Nederland zet zich internationaal in voor een zo gelijkwaardig mogelijk speelveld voor exporteurs. Het doet dit onder andere via vergaderingen bij de EU en de OESO. In de EU Raadswerkgroep voor exportkredieten lag het afgelopen jaar de nadruk vooral op het afstemmen van de Europese inzet voor de onderhandelingen bij de OESO over de modernisering van de *Arrangement*.

6.2 Modernisering *Arrangement*

Na verschillende onderhandelingsrondes is vorig jaar een akkoord bereikt tussen OESO-landen over modernisering van het onderlinge regelgevend kader voor publieke exportkredietondersteuning, de *Arrangement on Officially Supported Export Credits* (kortweg *Arrangement*). De insteek van Nederland en de EU was het gelijker trekken van het internationale speelveld met landen die geen deel uitmaken van de *Arrangement*, zoals China en India. De gemoderniseerde *Arrangement* is op 15 juli 2023 van kracht gegaan. Op twee fronten zijn aanpassingen aangebracht:

- 1) Soepelere regels omtrent exportkredietondersteuning voor alle transacties (met uitzondering van fossiele energiesectortransacties):
Exporttransacties kunnen hierdoor, voor zover gerechtvaardigd bij de levensduur van het product of de kasstromen van het project, profiteren van afbetalingstermijnen tot maximaal 15 jaar (was max 10 jaar), flexibelere afbetalingsschema's lagere premies dan voorheen voor *non-investment grade* landen.
- 2) Extra gunstige voorwaarden voor groene exporttransacties:
De scope aan groene projectcategorieën is uitgebreid, inclusief technische standaarden waaraan deze moeten voldoen. Exporttransacties die als groen kwalificeren kunnen profiteren van nog soepelere regels, waaronder afbetalingstermijnen tot 22 jaar en nog flexibelere afbetalingsschema's.

6.3 ECG-common approaches

In de Export Credit Group (ECG) van de OESO maken OESO-landen afspraken over het milieu- en sociale due diligence beleid, anti-omkoping en duurzaam leenbeleid voor publieke exportfinanciering. De laatste update van de Common Approaches, het milieu en sociale due diligence kader van de OESO, stamt uit 2016. Nederland zet zich in voor een ambitieus milieu- en sociaal beleid en heeft daarom, samen met gelijkgestemde landen, aangegeven de Common Approaches te willen aanscherpen. Gedurende de periode 2022-2024 vindt er daarom een volledige herziening plaats van de Common Approaches. Hiertoe zijn in 2022 vier werkgroepen opgericht die op gebied van klimaat, mensenrechten, biodiversiteit op basis van een risico-gebaseerde aanpak advies uitbrengen aan de ECG. Namens Nederland is ADSB voorzitter geweest van de biodiversiteitswerkgroep en nam zitting in de overige drie werkgroepen. De werkgroepen zijn inmiddels afgerond en momenteel vindt de review plaats van de Common Approaches. Nederland pleit er in het bijzonder voor om alle transacties, dus ook die met korte looptijden, onder de Common Approaches te laten vallen, conform eigen beleid. Volgens de aanvankelijke verwachting zou de review in het najaar van 2023 worden afgerond, maar dit is inmiddels verschoven naar het najaar van 2024.

Ook op het vlak van anti-omkoping zet Nederland zich internationaal in voor het waarborgen van het internationaal gelijkwaardig speelveld. Afgelopen jaar is binnen de ECG besloten te werken aan een zogeheten *Guidance Note on Anti-Bribery* voor de *Recommendation 2019*, de OESO-richtlijnen voor het anti-omkopingsbeleid. De *Guidance Note* zal dienen als kennisdocument voor publieke kredietverzekeraars, zodat onderling kennis en ervaringen kunnen worden uitgewisseld. Hiermee kan op internationaal vlak beter worden samengewerkt aan een effectief anti-omkopingsbeleid en derhalve het internationaal speelveld beter worden gewaarborgd. Volgens de planning zal aankomend najaar gewerkt worden aan de *Guidance Note*, welke eind 2024 afgerond zal worden.

7 Afwikkeling COVID-19-maatregelen

Tijdens de economische onzekerheid veroorzaakt door de COVID-19-crisis werden kredietverzekeraars risicomijdender. Dit maakte het voor Nederlandse bedrijven moeilijk om het risico op wanbetaling af te dekken op kortlopende leverancierskredieten. Het stilvallen van de binnenlandse handel tijdens het begin van de COVID-19-crisis vormde een reëel risico. Daarom heeft de Nederlandse overheid zich in 2020 en 2021 tijdelijk garant gesteld voor leverancierskredieten, de zogenaamde Crisismaatregel Herverzekeringen Leverancierskredieten (HuLK). In 2021 is 12 miljard euro aan garanties verstrekt onder de HuLK. De HuLK liep af op 1 juli 2021.

In 2022 en 2023 is een ex-post controle uitgevoerd in samenwerking met een externe accountant, met als doel deze boekhoudkundig af te sluiten in 2024. Eind 2023 is de Auditdienst Rijk begonnen aan de evaluatie van de crisismaatregel. De Tweede Kamer zal over de uitkomsten van deze evaluaties worden geïnformeerd.